

Bratstvo ako základ a cesta k pokoju

1. V tomto mojom prvom Posolstve na Svetový deň pokoja sa chcem obrátiť na všetkých jednotlivcov i národy so želaním, aby ich život bol plný radosti a nádeje. V srdci každého muža a každej ženy totiž prebýva túžba po plnom živote, ku ktorej patrí aj nepotlačiteľná túžba po bratstve, ktorá nás ženie vytvárať s druhými priateľské spoločenstvá, kde v nich nevidíme nepriateľov či konkurentov, ale bratov, ktorých prijímame a objímame.

Bratstvo je totiž skutočne základnou ľudskou hodnotou, keďže človek je vzťahová bytosť. Úprimné uvedomenie si tejto vzťahovosti nás vedie k tomu, aby sme v každom človeku videli skutočnú sestru a skutočného brata; bez bratstva totiž nie je možné budovať spravodlivú spoločnosť s pevným a trvalým mierom. A treba hneď pripomenúť, že bratstvo sa buduje už v kruhu rodiny a tam sa mu bežne učíme, predovšetkým vďaka zodpovedným a vzájomne sa dopĺňajúcim úlohám všetkých jej členov, zvlášť otca a matky. Rodina je zdrojom každého bratstva, a preto je aj základom pokoja a prvou cestou k nemu, pretože je povolaná „nakaziť“ svet svojou láskou.

Na základe stále rastúceho množstva komunikačných spojení, ktoré ovíjajú našu planétu, čoraz jasnejšie si uvedomujeme, že národy zeme tvoria jeden celok a majú spoločný osud. V dynamike dejín, hoci ich tvoria rozličné etniká, spoločnosti a kultúry, vidíme semená povolania na vytváranie spoločenstva bratov a sestier, ktorí sa navzájom akceptujú a jeden o druhého starajú. Vo svete charakterizovanom „globalizáciou ľahostajnosti“ - ktorá nás vedie k tomu, aby sme si pomaly „privykli“ na utrpenie druhého a uzavreli sa do seba samých - sa však aj dnes často kladú tomuto povolaniu prekážky a v skutočnosti sa popiera.

V mnohých častiach sveta sa zdá, že vážne porušovanie základných ľudských práv, najmä práva na život a na slobodu náboženstva, nemá konca. Znepokojujúcim príkladom toho je tragický fenomén obchodovania s ľuďmi, na ktorých živote a zúfalstve sa priživujú ľudia bez škrupúl. K ozbrojeným vojnovým konfliktom sa pridávajú menej viditeľné, no nemej kruté vojny, ktoré sa vedú na ekonomickom a finančnom poli prostriedkami, ktoré rovnako ničia životy, rodiny, podniky.

Globalizácia spôsobuje, že sme si bližší, no nerobí nás bratmi, ako konštatuje Benedikt XVI.1 Mnohé situácie nerovnosti, chudoby a nespravodlivosti navyše naznačujú nielen hlboký nedostatok bratských vzťahov, ale aj chýbajúcu kultúru solidarity. Nové ideológie, charakterizované rozšíreným individualizmom, egocentrizmom a materialistickým konzumizmom, oslabujú spoločenské väzby a živia mentalitu „vyraďovania“, ktorá vedie k znehodnocovaniu a zriekaniu sa tých najslabších, tých, ktorých označujú za „neužitočných“. Tak sa ľudské spolužitie stáva čoraz podobnejším jednoduchému, pragmatickému a egoistickému do ut des (dávam, aby si dal).

Zároveň sa jasne ukazuje, že súčasné etické systémy nie sú schopné vytvárať predpoklady na autentické bratské vzťahy, pretože bratstvo zbavené vzťahu k spoločnému Otcovi - ako jeho konečnému základu - nemôže existovať.² Skutočné bratstvo medzi ľuďmi predpokladá a vyžaduje transcendentné otcovstvo. Iba na základe uznania tohto otcovstva sa ustanovuje bratstvo medzi ľuďmi - stávajú sa „blížnymi“, ktorí sa starajú jedni o druhých.

„Kde je tvoj brat?“ (Gn 4, 9)

2. Na lepšie pochopenie povolania človeka na bratstvo a lepšie uvedomenie si prekážok,

ktoré bránia jeho uskutočneniu, je dôležité nechať sa viesť Božím plánom, ktorý je vynikajúco objasnený vo Svätom písme.

Podľa jeho rozprávania o počiatkoch ľudstva všetci ľudia pochádzajú zo spoločných predkov, Adama a Evy - dvojice stvorenej Bohom na jeho obraz a podobu (porov. Gn 1, 26) -, z ktorých sa narodili Kain a Ábel. V príbehu prvej rodiny vidíme genézu spoločnosti; evolúciu vzťahov medzi ľuďmi a národmi.

Ábel je pastier, Kain roľník. Ich hlboká totožnosť a ich poslanie je byť bratmi, hoci majú odlišné zamestnanie a kultúru, odlišný vzťah k Bohu a stvoreniu. No to, že Kain zabil Ábela, tragicky potvrdilo radikálne odmietnutie poslania „býť bratmi“. Ich príbeh (porov. Gn 4, 1 - 16) ukazuje, na akú ťažkú úlohu sú ľudia povolaní, keď majú žiť v jednote a starať sa jeden o druhého. Kain neakceptuje Božie vyvolenie Ábela, ktorý Bohu obetoval to najlepšie zo svojho stáda - „A Pán zhliadol na Ábela a na jeho obetu. Na Kaina však a na jeho obetu nezahliadol“ (Gn 4, 4 - 5) - a zo závisti Ábela zabije. Takto odmieta uznať ho za brata, mať k nemu pozitívny vzťah, žiť pred Bohom tak, že prijme svoju zodpovednosť, pokiaľ ide o starostlivosť o druhého a jeho ochranu. Na otázku „Kde je tvoj brat?“, ktorou sa Boh obracia na Kaina, požadujúc od neho, aby vydal počet zo svojho správania, Kain odpovedá: „Neviem. Či som ja strážca svojho brata?“ (Gn 4, 9). A potom nám Kniha Genezis hovorí, že „Kain sa vzdialil od Pána“ (4, 16).

Treba sa teda pýtať, aké hlboké dôvody viedli Kaina k tomu, aby zaprel bratské puto a zároveň puto vzájomnosti a spoločnosti, spájajúce ho s jeho bratom Ábelom. Sám Boh následne odsudzuje Kainovo spolčenie sa so zlom a karhá ho: „Číha hriech pri tvojich dverách“ (Gn 4, 7). Kain však odmieta obrátiť sa proti zlu a namiesto toho sa rozhodne „napadnúť svojho brata Ábela“ (Gn 4, 8) a opovrhnuť Božím plánom. Takto prekazil svoje pôvodné povolanie byť Božím synom a žiť v bratstve.

Rozprávanie o Kainovi a Ábelovi nás učí, že ľudstvo nesie v sebe povolanie na bratstvo, ale aj tragickú možnosť zradiť toto povolanie. Svedčí o tom každodenný egoizmus, ktorý je koreňom mnohých vojen a nespravodlivostí: mnohí ľudia totiž zomierajú rukami svojich bratov a sestier, ktorí neuznávajú to, že boli stvorení ako bytosti, ktoré si majú vzájomne pomáhať, vytvárať spoločnosť a darovať sa jeden druhému.

„Vy všetci ste bratia“ (Mt 23, 8)

3. Spontánne vyvstáva otázka: dokážu vôbec muži a ženy tohto sveta plne zrealizovať túžbu po bratstve, ktorú do nich vložil Boh Otec? Dokážu svojimi silami zvíťaziť nad ľahostajnosťou, egoizmom a nenávisťou a prijať legitímne rozdiely, ktoré charakterizujú bratov a sestry?

Parafrázujúc jeho slová, môžeme odpoveď Pána Ježiša zhrnúť takto: Pretože máte len jedného Otca, ktorým je Boh, všetci ste bratia a sestry (porov. Mt 23, 8 - 9). Korene bratstva sa teda nachádzajú v Božom otcovstve. Nejde však o nešpecifické a historicky nekonkrétne otcovstvo ľudského rodu, ale o špecifickú, mimoriadne konkrétnu osobnú lásku Boha ku každému človeku (porov. Mt 6, 25 - 30). Je to otcovstvo, ktoré účinne plodí bratstvo, pretože ak prijmem Božiu lásku, ona sa stáva tým najúčinnnejším činiteľom premeny nášho života i našich vzťahov s druhými, otvára nás na solidaritu a opravdivé zpolužitie.

Ľudské bratstvo sa znovuzrodilo v Ježišovi Kristovi a z Ježiša Krista, jeho smrťou a zmŕtvychvstaním. Kríž je definitívnym „miestom“ zrodu tohto bratstva, ktoré ľudia nie sú

schnpní vytvárať sami. Ježiš Kristus, ktorý prijal ľudskú prirodzenosť, aby ju spasil, keďže miloval Otca až po smrť na kríži (porov. Fil 2, 8), svojím zmŕtvychvstaním urobil z nás nové ľudstvo, v plnej jednote s Božou vôľou a s jeho plánom, ktorý zahŕňa plné uskutočnenie povolania na bratstvo.

Ježiš sa od počiatku držal Otcovho plánu, uznávajúc jeho prednosť pred všetkým. No Kristus - svojou odovzdanosťou až na smrť z lásky k Otcovi - sa zároveň stáva novým a definitívnym začiatkom nás všetkých, ktorí sme povolaní, aby sme sa v ňom spoznali ako bratia a sestry, keďže sme deťmi rovnakého Otca. On sám je zmluvou; v jeho osobe sme zmierení s Bohom a jeden s druhým ako bratia a sestry. V Ježišovej smrti na kríži bolo tiež prekonané rozdelenie medzi národmi; medzi národom zmluvy a pohanskými národmi, ktoré nemali dovedy nádej, pretože boli vylúčené z podmienok prislúbenia. Ako čítame v Liste Efezanom, Ježiš Kristus je ten, kto v sebe zmieril všetkých ľudí. On je pokojom, pretože urobil jeden ľud z dvoch, zbúral múr rozdelenia, ktorý ich rozdeľoval, teda odstránil nepriateľstvo medzi nimi. On v sebe vytvoril len jeden ľud, len jedného nového človeka, len jedno nové ľudstvo (porov. 2, 14 - 16).

Kto prijal Kristov život a žije v Kristovi, ten uznáva Boha ako Otca a úplne sa mu dáva, milujúc ho nadovšetko. Zmierený človek vidí v Bohu Otca všetkých, a to ho pobáda, aby žil voči všetkým otvorené bratstvo. V Kristovi prijímame druhého a milujeme ho ako Božieho syna alebo Božiu dcéru; nie ako cudzinca a už vôbec nie ako protivníka či dokonca nepriateľa. V Božej rodine, kde sme všetci deťmi jedného Otca - a pretože sme naštepení v Kristovi, sme synmi a dcérami v Synovi - neexistujú „životy na vyradenie“. Všetci sa tešia rovnakej a nedotknuteľnej dôstojnosti. Všetci sú Bohom milovaní, všetci sú oslobodení Kristovou krvou, lebo on zomrel na kríži a vstal z mŕtvych za každého. To je dôvod, pre ktorý nemôžeme ostať voči osudu bratov ľahostajní.

Bratstvo, základ a cesta k pokoju

4. Na základe toho, čo sme povedali, je ľahké pochopiť, že bratstvo je základom pokoja a cestou k nemu. V tomto smere nám ponúkajú dobrú pomoc sociálne encykliky mojich predchodcov. Stačilo by odvolať sa na definíciu pokoja z encykliky *Populorum progressio* Pavla VI. alebo z encykliky *Sollicitudo rei socialis* Jána Pavla II. Z prvej vyvodíme, že novým menom pokoja je integrálny rozvoj národov.³ A z druhej, že pokoj je *opus solidaritatis* (dielom solidarity).⁴

Pavol VI. tvrdí, že nielen ľudia, ale aj národy sa musia stretať v bratskom duchu. A objasňuje: „V tomto vzájomnom porozumení a priateľstve, v tomto posvätnom spoločenstve sa musíme zároveň pustiť do spoločnej práce, aby sme budovali spoločnú budúcnosť ľudstva.“⁵ Táto povinnosť sa týka v prvom rade tých najviac privilegovaných. Koreňom ich povinnosti je ľudské a nadprirodzené bratstvo a prejavuje sa v troch smeroch: ako povinnosť solidarity, ktorá požaduje od bohatých národov, aby pomáhali tým menej rozvinutým; povinnosť sociálnej spravodlivosti, ktorá požaduje nastolenie férovejších vzťahov medzi silnými a slabými národmi; povinnosť univerzálnej lásky k blížnemu, z ktorej vyplýva potreba podporovať ľudskejší svet pre všetkých; svet, kde by všetci mali čo dávať a čo prijímať bez toho, aby pokrok jedných predstavoval prekážku pre rozvoj druhých.⁶

Ak pokoj chápeme ako *opus solidaritatis*, musíme uznať, že bratstvo je jeho podstatným

základom. Pokoj, ako hovorí Ján Pavol II., je nerozdeliteľným dobrom. Buď je dobrom všetkých, alebo nie je dobrom nikoho. Možno ho skutočne získať alebo sa z neho tešiť ako z najlepšej kvality života, ako z najhumánnejšieho a udržateľného rozvoja iba vtedy, ak všetci prijímú „pevné a dôsledné rozhodnutie angažovať sa za spoločné dobro“⁷. To však znamená, že sa nemôžeme dať viesť „žiadostivosťou po zisku“ a „hladom po moci“. Treba byť ochotným „vedieť sa ‚stratiť‘ v evanjeliovom zmysle v prospech druhého, a nie vykorisťovať ho; vedieť ‚slúžiť mu‘, a nie utláčať ho pre vlastné výhody [...] aby sme si cenili ‚druhého‘ - osobu, národ alebo štát - nielen ako nejaký nástroj, ktorého pracovnú schopnosť a fyzickú odolnosť využijeme za nízku cenu, a potom ho necháme, keď nám už neslúži, ale ako nám ‚podobného‘ a ako ‚pomocníka‘.“⁸

Kresťanská solidarita predpokladá, že blížneho milujeme nielen ako „ľudskú bytosť s vlastnými právami a základnou rovnosťou so všetkými. Stáva sa živým obrazom Boha Otca, vykúpeným krvou Ježiša Krista, a predmetom stálej činnosti Ducha Svätého“⁹ čiže druhým bratom. Ako poznamenáva Ján Pavol II., „vedomie spoločného otcovstva Boha, vedomie bratstva so všetkými ľuďmi v Kristovi, že sme synovia v Synovi, že v nás prebýva a pôsobí oživujúci Duch Svätý, to pridá nášmu pohľadu na svet akoby nové kritérium,“¹⁰ umožňujúce nám ho zmeniť.

Bratstvo, predpoklad na prekonanie chudoby

5. V encyklike *Caritas in veritate* môj predchodca pripomenul svetu, že nedostatok bratstva medzi národmi a medzi ľuďmi je dôležitou príčinou chudoby.¹¹ V mnohých spoločnostiach zakúšame hlbokú chudobu vzťahov, ktorá je následkom nedostatku pevných rodinných a spoločenských vzťahov. So znepokojením pozorujeme nárast rôznych druhov strádania, vylúčenia, osamelosti a rozličných foriem patologických závislostí. Takúto chudobu možno prekonať len prostredníctvom znovuobjavenia a ocenenia bratských vzťahov v rodinách a spoločenstvách, prostredníctvom spoločného prežívania radostí i žiaľov, ťažkostí i úspechov ich jednotlivých členov.

Okrem toho, ak aj na jednej strane pozorujeme pokles absolútnej chudoby, na druhej strane musíme priznať, že veľmi narastá relatívna chudoba, teda nerovnosť medzi ľuďmi či skupinami ľudí žijúcimi v určitom regióne alebo v určitom historicko-kultúrnom kontexte. V tomto smere by boli potrebné aj účinné politické opatrenia, ktoré by podporili princíp bratstva tým, že by zaistili ľuďom - ktorí majú rovnakú dôstojnosť a základné ľudské práva - prístup ku kapitálu, službám, vzdelávacím, zdravotníckym a technologickým zdrojom, aby mal každý možnosť stanoviť si a uskutočniť svoj životný plán a aby sa mohol naplno rozvinúť ako osoba.

Ukazuje sa aj potreba takých politických opatrení, ktoré by znížili extrémnu nerovnosť príjmov. Nesmieme zabúdať na učenie Cirkvi o takzvanej spoločenskej hypotéke, podľa ktorej - ako hovorí sv. Tomáš Akvinský - je dovolené, ba aj nevyhnutné, „aby človek vlastnil majetky“¹² na vlastný úžitok, ale zároveň „má považovať veci, ktoré oprávnené vlastní, nielen za svoje, ale aj za spoločné v tom zmysle, aby mohli byť na osoh nielen jemu, ale aj iným“.¹³

Nakoniec je tu posledný spôsob, ako podporovať bratstvo a tak poraziť chudobu; spôsob, ktorý je základom všetkých ostatných. Je to vnútorná odpútanosť tých, ktorí sa rozhodnú žiť

striednym a základným spôsobom života; tých, ktorí sa delia o vlastné bohatstvá a tak prežívajú bratské spoločenstvo s druhými. Toto je pre nasledovanie Ježiša Krista a pre skutočne kresťanský život podstatné. A týka sa to nielen zasvätených osôb, ktoré skladajú sľub chudoby, ale aj mnohých rodín a zodpovedných občanov, ktorí sú pevne presvedčení, že bratský vzťah s ich blíždymi je tým najcennejším pokladom.

Znovuoobjavenie bratstva v ekonomike

6. Vážne finančné a ekonomické krízy dneška - ktoré majú svoj pôvod v postupnom vzdalovaní sa človeka od Boha a blížneho, v nenásytnej honbe za materiálnymi dobrami na jednej strane a v ochudobňovaní medziludských a spoločenských vzťahov na druhej strane - mnohých podnietili, aby hľadali uspokojenie, šťastie a istotu v konzume a ziskoch bez ohľadu na princípy zdravej ekonomiky. Ján Pavol II. už v roku 1979 varoval pred „skutočným a spozorovateľným nebezpečenstvom, že kým človek zväčšuje svoju vládu nad svetom vecí, stráca podstatné zložky tejto vlády, jeho ľudskosť sa rozličnými spôsobmi podrobuje týmto veciam a - hoci si to hneď neuvedomuje - stáva sa predmetom mnohostrannej manipulácie, a to prostredníctvom celej organizácie spoločenského života, výrobného systému a nátlaku spoločenských komunikačných prostriedkov.“¹⁴

Vznik ekonomických kríz má viesť k tomu, aby sa včas premysleli modely ekonomického rozvoja a zmeny v štýle života. Dnešná kríza so svojim vážnym dosahom na život ľudí môže byť aj vhodnou príležitosťou na znovuzískanie čnosti rozvážnosti, miernosti, spravodlivosti a mravnej sily. Tieto čnosti nám môžu pomôcť prekonať ťažké okamihy a objaviť bratské zväzky, ktoré nás spájajú s ostatnými, v hlbokéj dôvere, že ľudská bytosť potrebuje viac a je schopná niečoho väčšieho než len maximalizovať svoje vlastné individuálne záujmy. Tieto čnosti sú nevyhnutné predovšetkým na budovanie a zachovanie spoločnosti, ktorá bude zodpovedať ľudskej dôstojnosti.

Bratstvo uháša vojnu

7. Aj v uplynulom roku mnohí naši bratia a sestry naďalej prežívali ničivú skúsenosť vojny, ktorá spôsobuje vážnu a hlbokú ranu prežívaniu bratstva.

Mnohé konflikty sa dejú uprostred všeobecnej ľahostajnosti. Všetkých, ktorí žijú v krajinách, kde zbrane nastolujú teror a skazu, uisťujem o svojej osobnej blízkosti i o blízkosti celej Cirkvi, ktorej poslaním je prinášať Kristovu lásku aj bezbranným obetiam zabudnutých vojen, a to prostredníctvom modlitby za pokoj, služby zraneným, hladným, utečencom, vysídlencom a tým, ktorí žijú v strachu. Okrem toho Cirkev dvíha svoj hlas, aby bolestné volanie trpiaceho ľudstva preniklo k zodpovedným, aby zamedzili všetkým formám nepriateľstva, každému zneužívaniu a narúšaniu základných práv človeka.¹⁵

Z tohto dôvodu naliehavo vyzývam tých, ktorí zbraňami zasievajú násilie a smrť: objavte svojho brata v tom, koho dnes považujete len za nepriateľa, ktorého treba poraziť, a zastavte sa! Opustite cestu zbraní a chodte v ústrety druhým cestou dialógu, odpustenia a zmierenia, aby ste okolo vás vybudovali spravodlivosť, dôveru a nádej! „Z tohto pohľadu sa zdá jasné, že ozbrojené konflikty vždy predstavujú v živote národov rozhodné popretie každého možného dorozumenia medzi národmi, pretože vytvárajú hlboké rozdiely a krvavé rany, ktorých zacelenie si vyžaduje veľa rokov. Vojny predstavujú praktické popretie úsilia o dosiahnutie vysokých ekonomických a spoločenských cieľov, ktoré si medzinárodné spoločenstvo

stanovilo.“¹⁶

Pokým však bude v obehu toľko výzbroje ako doteraz, bude vždy možné nachádzať nové zámienky na šírenie nenávisť. Preto sa pripájam ku svojim predchodcom a vyzývam všetkých na nešírenie zbraní a na všeobecné odzbrojenie - počnúc nukleárnymi a chemickými zbraňami.

Treba však konštatovať, že medzinárodné zmluvy a národné zákony, hoci sú potrebné a vysoko žiaduce, samy osebe nie sú postačujúce nato, aby uchránili ľudstvo od ozbrojených konfliktov. Nato je nevyhnutné obrátenie srdc, ktoré by každému umožnilo spoznať v druhom brata, o ktorého sa treba starať a s ktorým treba spoločne pracovať na budovaní plného života pre všetkých. Takýto duch podnietil aj mnohé mierové iniciatívy v občianskej spoločnosti vrátane náboženských organizácií. Želám si, aby takéto každodenné úsilie všetkých prinášalo plody a aby sa podarilo dospieť aj k efektívnemu zavedeniu práva na pokoj do medzinárodného práva - ako základného práva a nevyhnutnej podmienky všetkých ostatných práv.

Korupcia a organizovaný zločin protirečia bratstvu

8. Horizont bratstva súvisí aj s túžbou každého muža a každej ženy po osobnom naplnení. Oprávnené túžby, predovšetkým mladých ľudí, nesmú byť sklamané ani poškodené a nesmú byť olúpení o nádej na ich realizáciu. Napriek tomu nemožno túto túžbu zamieňať so zneužívaním moci. Naopak, ľudia sa majú vzájomne predbiehať v úcte jeden voči druhému (porov. Rim 12, 10). Aj v sporoch, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou života, vždy si treba pripomínať, že sme bratmi a sestrami, a preto musíme vychovávať druhých i seba k tomu, aby sme blížneho nepovažovali za nepriateľa či protivníka, ktorého treba odstaviť.

Bratstvo buduje sociálny mier, pretože vytvára rovnováhu medzi slobodou a spravodlivosťou; medzi osobnou zodpovednosťou a solidaritou; medzi dobrom jednotlivcov a spoločným dobrom. Politické spoločenstvo musí konať transparentne a zodpovedne, aby toto všetko podporilo. Občania musia cítiť, že ich verejné autority reprezentujú, rešpektujú zároveň ich slobodu. Často sa však medzi občanov a inštitúcie votrú stranícke záujmy, ktoré ich vzájomný vzťah deformujú a podnecujú vyvolávanie trvale konfliktnej atmosféry.

Autentický duch bratstva premáha individuálny egoizmus, ktorý protirečí možnosti, aby ľudia žili v slobode a vzájomnej harmónii. Takýto egoizmus sa prejavuje v spoločnosti jednak v mnohých formách korupcie, ktorá je dnes tak hojne rozšírená, jednak v organizovaných zločineckých formáciách - od malých skupín až po tie organizované na globálnej úrovni, ktoré podrývajú zákonnosť a spravodlivosť v jej koreňoch, lebo zasahujú priamo do srdca ľudskú dôstojnosť. Tieto organizácie vážne urážajú Boha, ubližujú bratom a poškodzujú stvorenie, o to viac, ak majú náboženské podfarbenie.

Mám na mysli zdrvujúcu tragédiu drog, z ktorej zisky privádzajú na posmech morálne i občianske zákony; devastáciu prírodných zdrojov a prebiehajúce znečistenie, ako aj drámu vykorisťovania práce. Myslím na nelegálne peňažné obchody a na finančné špekulácie, ktoré často nadobúdajú koristnícky a škodlivý charakter v celých ekonomických a spoločenských systémoch, vystavujúc chudobe milióny ľudí. Myslím aj na prostitúciu, ktorá každý deň žne nevinné obeť, predovšetkým medzi tými najmladšími, ktorým kradne budúcnosť. Mám na mysli ohavný obchod s ľuďmi, zločiny proti mladistvým a ich zneužívanie, hrôzu otroctva,

stále prítomného v mnohých častiach sveta, ako aj na často prehliadanú tragédiu migrantov, ktorí sú obeťami nedôstojnej ilegálnej manipulácie. V tejto súvislosti Ján XXIII. napísal, že „spoločnosť vybudovaná na násilí nemá v sebe nič ľudského: obmedzuje sa v nej osobná sloboda namiesto toho, aby sa vhodne napomáhal nehatený rozvoj a zdokonaľovanie ľudskej osobnosti“.17 Človek sa však môže zmeniť a nikdy sa nesmie vzdať možnosti zmeniť svoj život. Želám si, aby toto posolstvo bolo pre všetkých, aj pre tých, ktorí spáchali surové zločiny, posolstvom dôvery, pretože Boh nechce smrť hriešnika, ale aby sa obrátil a žil (porov. Ez 18, 23).

Keď hľadáme na zločin a trest v širšom kontexte ľudského spoločenstva, treba spomenúť aj neľudské podmienky v mnohých väzeniach, kde zadržaní musia žiť v stave nehodnom človeka, čo zraňuje ich ľudskú dôstojnosť a potláča v nich akúkoľvek vôľu na nápravu či jej prejav. Vo všetkých týchto prostrediach Cirkev robí veľa dobrého, často v tichosti. No všetkých vyzývam a povzbudzujem, aby sa robilo ešte viac, s nádejou, že takéto konanie mnohých odvážnych mužov a žien bude čoraz viac nestranne a čestne podporené aj občianskymi autoritami.

Bratstvo pomáha ochraňovať a zveľaďovať prírodu

9. Ľudská rodina dostala od Stvoriteľa spoločný dar: prírodu. Kresťanský pohľad na stvorenie zahŕňa aj pozitívny postoj, čo sa týka oprávnenosti zásahov do prírody, ak sú pre človeka užitočné, a za podmienky, že sa konajú zodpovedne – teda s ohľadom na „pravidlá“, ktoré sú do prírody vložené, a zároveň rozumne využívajú prírodné zdroje v prospech všetkých. Pritom sa má rešpektovať krása, cieľ a užitočnosť jednotlivých živých stvorení a ich funkcia v ekosystéme. Skrátka, príroda je nám k dispozícii a my ju máme zodpovedne spravovať. Napriek tomu sa často riadime chamtivosťou, pyšnou túžbou vládnuť, vlastniť, manipulovať, vykorisťovať; nechráňime prírodu, nerešpektujeme ju a nepovažujeme ju za nezaslúžený dar, o ktorý sa treba starať a ktorý má slúžiť bratom vrátane budúcich generácií.

Osobitne poľnohospodárstvo je takou oblasťou produkcie, ktorá je primárne povolaná zveľaďovať a chrániť prírodné zdroje slúžiace na výživu ľudstva. V tejto oblasti však vo svete stále existuje hanba hladomoru, ktorá ma podnecuje, aby som si s vami položil otázku: Akým spôsobom využívame prírodné zdroje? Dnešné spoločnosti by sa mali zamyslieť nad tým, aká je hierarchia priorít, na ktoré je produkcia zameraná. Je vskutku nevyhnutnou povinnosťou, aby sa prírodné zdroje využívali takým spôsobom, že už nik nebude trpieť hladom. Existuje veľa iniciatív a možných riešení, ktoré sa neobmedzujú len na rast produkcie. Dobré vieme, že súčasná produkcia je dostatočná, no predsa existujú milióny ľudí, ktorí trpia a umierajú od hladu, čo je skutočným pohoršením. Preto je nevyhnutné hľadať spôsoby, ako by všetci mohli užívať plody zeme, a to nielen kvôli tomu, aby sa zabránilo prehľbovaniu priepasti medzi tými, ktorí majú veľa, a tými, ktorí sa musia uspokojiť len s omrvinkami, ale aj a predovšetkým kvôli požiadavke spravodlivosti, rovnosti a úcty voči každej ľudskej osobe. V tomto zmysle chcem všetkým pripomenúť nevyhnutné všeobecné určenie dohier, ktoré je jedným z hlavných princípov sociálneho učenia Cirkvi. Rešpektovanie tohto princípu je základnou podmienkou na to, aby sa všetkým umožnil faktický a rovný prístup k základným a primárnym dobrám, ktoré každý človek potrebuje a na ktoré má právo.

Záver

10. Bratstvo treba objaviť, milovať, zakúsiť, ohlasovať a svedčiť o ňom. No iba Bohom darovaná láska nám umožňuje bratstvo naplno prijať a prežívať.

Nevyhnutný politický a ekonomický realizmus nemožno zredukovať na technicizmus zbavený akýchkoľvek ideálov, ktorý ignoruje transcendentný rozmer človeka. Keď chýba táto otvorenosť voči Bohu, každá ľudská činnosť sa ochudobňuje a ľudia sa stávajú len predmetmi, ktoré možno využívať. Iba ak bude politika a ekonomika akceptovať, že sa musia pohybovať v rámci tohto širokého priestoru zaisteného otvorenosťou voči tomu, ktorý miluje každého človeka, potom budú môcť vytvoriť poriadok založený na autentickom duchu bratskej lásky a môžu sa stať účinným nástrojom integrálneho ľudského rozvoja a pokoja.

My kresťania veríme, že v Cirkvi ako jednom tele sme jedni pre druhých vzájomne nevyhnutnými údmi, pretože každý z nás dostal milosť na spoločný úžitok podľa miery, akou nás Kristus obdaroval (porov. Ef 4, 7.25; 1 Kor 12, 7). Kristus prišiel na svet, aby nám priniesol Božiu milosť, teda možnosť podieľať sa na Božom živote. To však zahŕňa vytváranie bratských vzťahov vyznačujúcich sa vzájomnosťou, odpúšťaním a úplným sebadarovaním v súlade so šírkou a hĺbkou Božej lásky, ktorú daroval ľudstvu Ukrižovaný a Zmŕtvychvstalý, ktorý všetkých priťahuje k sebe: „Nové prikázanie vám dávam, aby ste sa milovali navzájom. Aby ste sa aj vy vzájomne milovali, ako som ja miloval vás. Podľa toho spoznajú všetci, že ste moji učeníci, ak sa budete navzájom milovať“ (Jn 13, 34 - 35). To je radostná zvesť, ktorá od každého vyžaduje ešte krok vpred: neustále byť empatický, vnímať utrpenie i nádej druhých - aj tých, čo sú odo mňa najďalej - a nastúpiť na náročnú cestu lásky, ktorá sa vie nezištne dávať a obetovať pre dobro všetkých bratov a sestier.

Kristus objíma celého človeka a nechce, aby sa ktokoľvek stratil. „Lebo Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby sa skrze neho svet spasil“ (Jn 3, 17). Robí to bez toho, aby niekoho utláčal či nútil otvoriť mu dvere svojho srdca a svojej mysle. „Kto je medzi vami najväčší, nech je ako najmenší a vodca ako služobník“ - hovorí Ježiš Kristus - a ja som medzi vami ako ten, čo obsluhuje“ (Lk 22, 26 - 27). Každá aktivita musí byť teda charakterizovaná postojom služby ľuďom, osobitne tým najvzdialenejším a najneznámejším. Služba je dušou toho bratstva, ktoré buduje pokoj.

Mária, Ježišova matka, pomôž nám pochopiť bratstvo, ktoré tryská zo srdca tvojho Syna, a prežívať ho každý deň, aby sme prinášali pokoj každému človeku na tejto našej milovanej zemi.

Vo Vatikáne 8. decembra 2013

FRANCISCUS

1 Porov. encyklika Caritas in veritate (29. jún 2009), 19: AAS 101 (2009), 654-655.

2 Porov. FRANTIŠEK: encyklika Lumen fidei (29. jún 2013), 54: AAS 105 (2013), 59.

3 Porov. PAVOL VI.: encyklika Populorum progressio (26. marec 1967), 87: AAS 59 (1967), 299.

4 Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika Sollicitudo rei socialis (30. december 1987), 39: AAS 80 (1988), 566-568.

5 Encyklika Populorum progressio (26. marec 1967), 43: AAS 59 (1967), 278-279.

6 Porov. tamtiež, 44: AAS 59 (1967), 279.

- 7 Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30. december 1987), 38: AAS 80 (1988), 566.
- 8 Tamže, 38-39: AAS 80 (1988), 566-567.
- 9 Tamžež, 40: AAS 80 (1988), 569.
- 10 Tamže
- 11 Porov. encyklika *Caritas in veritate* (29. jún 2009), 19: AAS 101 (2009), 654-655.
- 12 *Summa theologiae* II-II, q. 66, art. 2.
- 13 DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes*, 69. Porov. LEV XIII.: encyklika *Rerum novarum* (15. máj 1891), 19: AAS 23 (1890 - 1891), 651; JÁN PAVOL II.: encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30. decembra 1987), 42: AAS 80 (1988), 573-574; PÁPEŽSKÁ RADA IUSTITIA ET PAX:: *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*, 178.
- 14 Encyklika *Redemptor hominis* (4. marec 1979), 16: AAS 61 (1979), 290.
- 15 Porov. PÁPEŽSKÁ RADA IUSTITIA ET PAX: *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*, 159.
- 16 FRANTIŠEK: List prezidentovi Putinovi, 4. september 2013: *L'Osservatore Romano*, 6. september 2013, s. 1.
- 17 Encyklika *Pacem in terris* (11. apríla 1963), 15: AAS 55 (1963), 265.